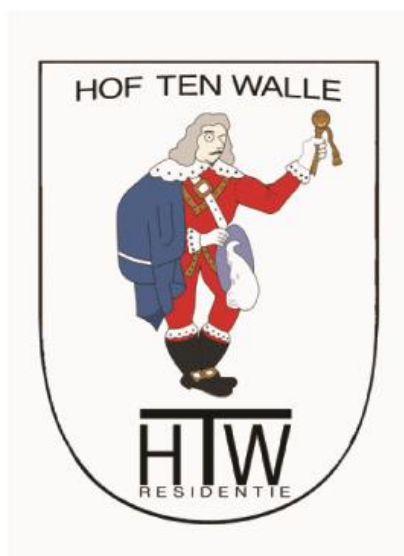

GENT

PRINSENHOFPLEIN 7

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Titel: Archeologienota Gent Prinsenhofplein 7

Opdrachtgever: Erkend archeoloog: Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

Auteurs: Bart Bot

Advies specialisten: Gunter Stoops (Stadsdienst Archeologie Gent)

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: 2017K79

Locatiegegevens: Gent, Prinsenhofplein 7, de Lieve

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: xmax, ymax; xmin, ymin: 104306, 194578; 104265, 194515

Kadastergegevens: Gent, Afdeling 15, Sectie F, Perceelnummer 3563t & 3561e

Betrokken actoren: Bart Bot (erkend archeoloog), opdrachtgever

Plaats en datum: Ledeberg, 19/02/2021

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.

Bart Bot Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

1. INLEIDING

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande bouw- en renovatiewerken ter hoogte van het Prinsenhofplein 7 te Gent (provincie Oost-Vlaanderen).

Het projectgebied wordt op het gewestplan aangeduid als woongebieden met cultureel, historische en/of esthetische waarde (code 0101). Bovendien bevindt het zich binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van de stad Gent. Het westelijke deel van het plangebied valt binnen de beschermde archeologische site van het Prinsenhof.

De archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1785m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

Er wordt een stedenbouwkundige vergunning gevraagd voor het bouwen van appartementen en schakelwoningen. De aanvraag omvat het slopen en bouwen van een nieuwbouw met als doel de reconversie van een historische site naar een residentiële woonplaats. De site van het Prinsenhof werd vastgesteld als beschermde site. Dat impliceert reeds dat er een daadwerkelijk potentieel op kenniswinst is. Elke ingreep binnen een archeologisch beschermde site dient om die reden opgevolgd te worden. Verdere stappen moeten worden ondernomen.

2. GEPLANDE WERKEN

Er wordt een stedenbouwkundige vergunning aangevraagd voor het bouwen van éénsgezinswoningen en het verbouwen van een bestaand pand naar een meersgezinswoning. De aanvraag omvat het slopen van de bestaande gebouwen en bouwen van een nieuwbouw met als doel de reconversie van een historische site naar een residentiële woonplaats.

Afbraak van de bestaande bebouwing

Het huidige gebouwenbestand wordt gesloopt tot op het niveau van het maaiveld. Funderingen worden enkel afgetopt in functie van de geplande (funderings)werken.

Ophoging van het plangebied (zie ook bijlage bestaande toestand)

Het plangebied helt richting het noorden (richting de Lieve). Op het zuidelijke gedeelte van het plangebied ligt de TAW rond +9,33m, het reliëf daalt richting het noorden naar +9,05mTAW.

Het nieuwe maaiveld wordt aangelegd op -0,65 m ten opzichte van de nulpas (+10m TAW), dus op +9,35m TAW. Ter hoogte van de zuidwestelijke inkom betekent dit dat het huidige niveau ongeveer wordt behouden. In het noorden wordt circa 30cm opgehoogd, op het centrale en oostelijke deel betekent dit een ophoging van 20cm. In het uiterste zuiden wordt ongeveer 5cm lager afgegraven.

Zone A

Ter hoogte van het bouwkundig vastgesteld rijhuis wordt een grondige verbouwing uitgevoerd. Er worden 3 appartementen voorzien (gelijkvloers, 1ste en 2de verdiep). Ter hoogte van de bestaande (half)ondergrondse kelder komt een fietsenberging en private berging. In de kelder (circa 100m²) wordt de bestaande vloer handmatig uitgebroken en een nieuwe betonplaat (15cm dik) aangelegd, verankerd in de steunmuren. In deze zone moet er rekening gehouden worden met een impact van circa -15cm in de bodem. Momenteel is de vloer opgebouwd uit tegels op een zandfundering. Binnen de ruimte bevinden zich 3 putjes om het eventueel overtollige water op te pompen. De bestaande putten met dompelpomp worden behouden (gerenoveerd) en aangesloten aan het centrale rioleringsnet hetgeen vandaag reeds het geval is om dit niveau droog te houden.

Aan de buitenzijde van de woning, aan de oostelijke zijde, wordt een inkomshelling gecreëerd. Op die manier kunnen bewoners hun fietsen naar de ondergrondse fietsenstalling brengen. Ter hoogte van deze zone (10m²) wordt een keerwand gebouwd. Tussen deze wand en de bestaande gevel wordt een luie betonnen trap met fietsgoten gebouwd. Ter hoogte van de keerwand wordt een bodemingreep van -1,2m onder het maaiveld verwacht. Aan de zuidelijke zijde van de helling (ingang) wordt een helling aangelegd van -1,15m diep ten opzichte van het maaiveld. Naar het noorden toe wordt dan geleidelijk minder diep uitgegraven.

Zone B

Op het noordelijke deel van het plangebied worden 6, niet onderkelderde ééngezinswoningen gebouwd. De footprint van de nieuwbouw is 487m². De woningen zullen elk 1 verdieping hebben met zadeldak. Het geheel wordt gefundeerd door middel van palenfunderingen (zie plan palenfundering). Hierbij wordt gewerkt met palen van circa 7m lengte en een diameter van 273mm. Metalen buizen worden in de grond getrild en aan elkaar gelast. Concreet gaat het om 8 rijen palenfundering met een afstand van ongeveer 10m per rij (uitgezonderd de meest oostelijke rij, 3m) en een onderlinge afstand tussen de palen van 3m-4m. Een vloerplaat (30cm)

wordt voorzien, hierbij is slechts een ingreep in de bodem van -5cm nodig t.o.v. het huidige oppervlak.

Zone C

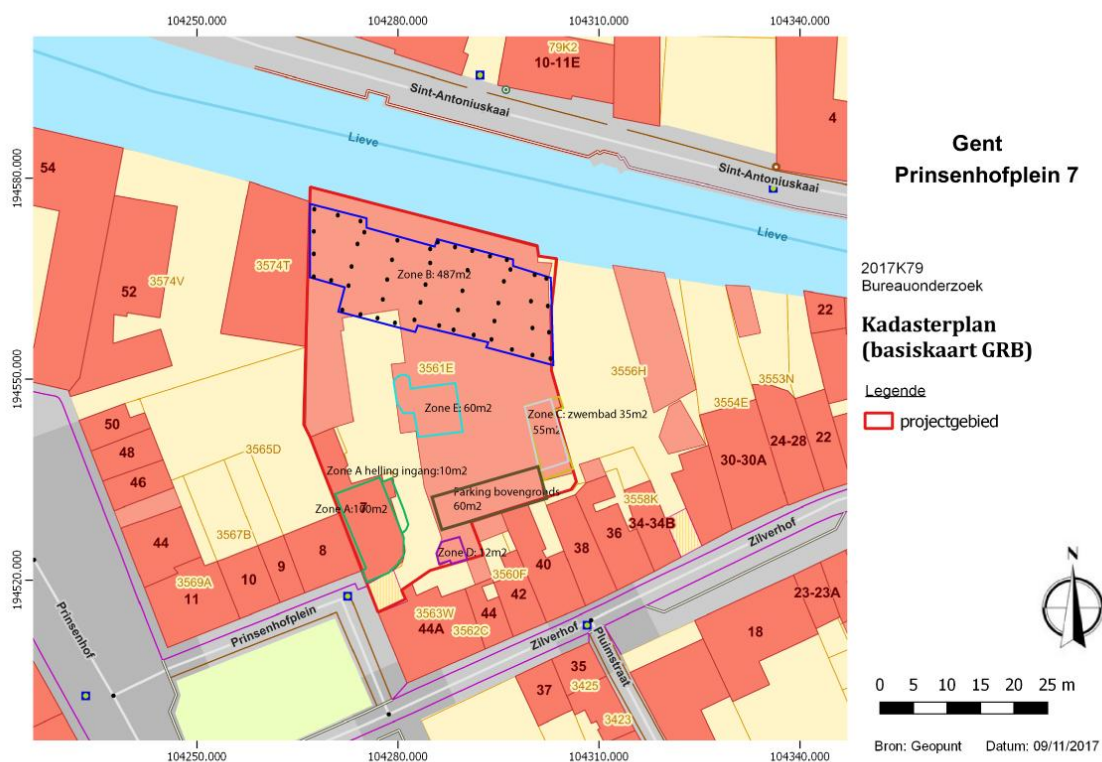
Ter hoogte van deze zone, aan de oostelijke zijde van het plangebied wordt een zwembad aangelegd (35m²). Voor de uitgraving moet rekening gehouden worden met een impact van -1,6m onder het bestaand niveau. Er wordt tevens een nieuwe betonplaat (plaat van 30cm) aangelegd en een nieuwe zijgevel aangebouwd.

Zone D

In het uiterste zuiden wordt een afvalberging met plat dak gebouwd (12m²). Onder de nieuwe wanden wordt een sleuffundering (-50cm) voorzien. ook een nieuwe plaat (-30cm vloeropbouw) zal worden gegoten.

Zone E

Ter hoogte van het te behouden ketelhuis (60m²) wordt de bestaande vloer uitgebroken en een nieuwe vloerplaat (30cm) gegoten. Het ketelhuis zal gerenoveerd worden en in de toekomst dienst doen als polyvalente ruimte.

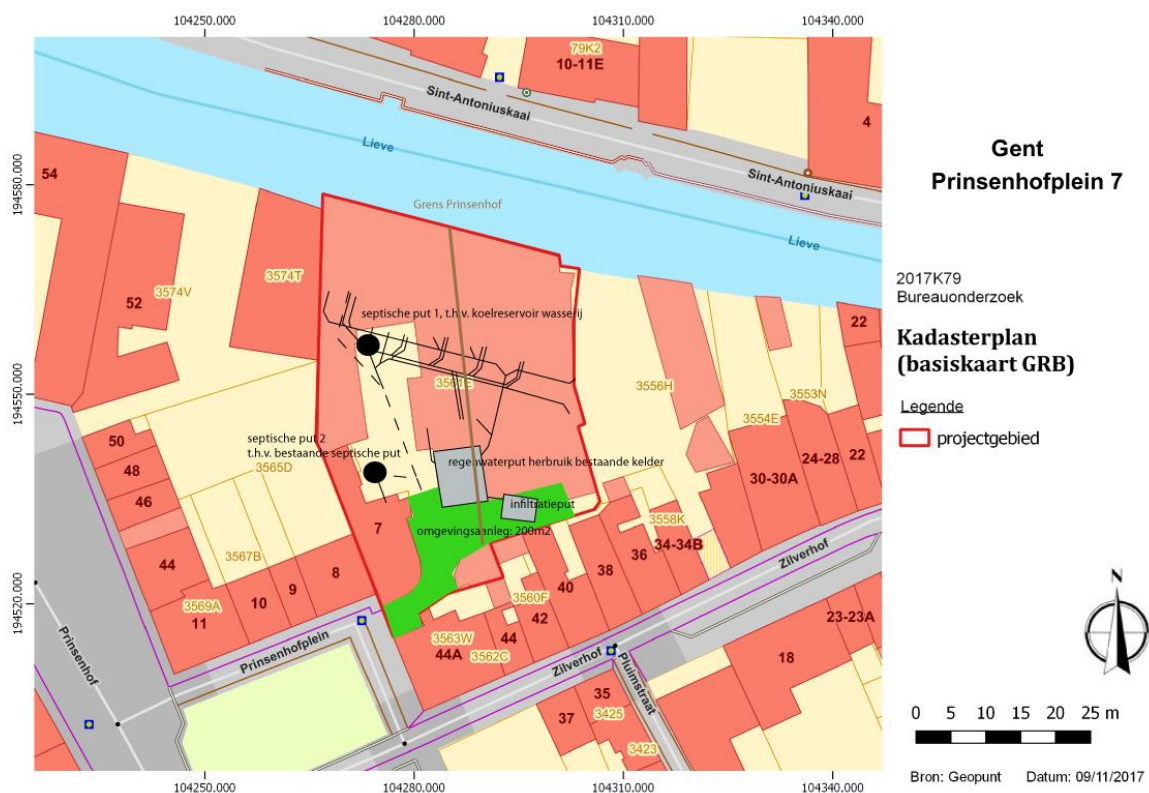
Figuur 1 Vereenvoudigde weergave (zones) van de geplande werken (bron: geopunt en opdrachtgever)

Rioleringswerken

Op de site wordt een nieuw rioleringsstelsel (RWA en DWA) aangelegd. **Daarbij wordt deels gebruik gemaakt van het bestaande tracé (zie stippellijn kaart).** Voor het overige tracé (ook binnen de nieuwbouw) moet rekening gehouden worden met een uitgraving van maximaal -1m diepte op een breedte van 0,5m.

Er worden 2 septische putten aangelegd. De meest noordelijk put wordt aangelegd ter hoogte van de bestaande put van 1500l (voormalige cisterne vuil water wasserij), de andere septische put bevindt zich ter hoogte van de oude septische put van de woning nr. 7.

Ten zuiden van het ketelhuis wordt een bestaande kelder (heden opgevuld met puin) heruitgegraven. Deze ruimte zal dienst doen als regenwaterput. Indien er geen uitzondering kan worden bekomen op de infiltratieput zal er één aangelegd worden tot op een diepte van -1,6m (5m op 2m, niveau grondwater).

Figuur 2 Vereenvoudigde weergave rioleringswerken en verwachte zone van impact omgevingswerken. (bron: geopunt en opdrachtgever)

Omgevingsaanleg

Ten noorden van zone D worden 7 bovengrondse parkeerplaatsen voorzien. Op de rest van het plangebied wordt nieuwe verharding en groenzones voorzien (impact circa 20cm). Ter hoogte van de geplande omgevingsaanleg wordt een impact verwacht op de zuidelijke zone. Hier vindt geen ophoging plaats maar een afgraving (-5cm). Daarbij moet nog eens de impact van de nieuwe verharding en groenzones gerekend worden. Ten noorden wordt geen impact voorzien aangezien na de uitbraak van de bestaand verharding het plangebied wordt opgehoogd tot +9,35m TAW (huidig niveau schommelt tussen +8,95m TAW en +9,15m TAW, exclusief de uit te breken verharding).

3. GEMOTIVEERD ADVIES

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor het project Gent Prinsenhofplein 7.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (zie verslag van de resultaten) kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied zeer groot is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het plangebied bevindt zich binnen de vastgestelde archeologische zone historische stadskern van Gent.
- Het westelijke deel van het plangebied (circa 1100m²), valt binnen de beschermde archeologische site van het Prinsenhof.
- Vermoedelijk bevond het plangebied zich binnen het grafelijk domein opgericht in de 11de – 12de eeuw. De kern van het grafelijk domein met opperhof en neerhof bevond zich

iets ten zuidwesten van het plangebied. Zowel middeleeuwse als eventueel premiddeleeuwse sporen kunnen verwacht worden binnen het plangebied.

- Het plangebied bevindt zich binnen de derde stadsomwalling uit de 14de eeuw.
- Er zijn geen (historische of archeologische) gegevens gekend voor de periode voorgaand aan het Prinsenhof. Op het plan van het Prinsenhof Hof Ten Walle van P.C. Mercx uit 1646 kan voor het plangebied het volgende worden afgeleid: Het westelijke gedeelte van het plangebied omvat de tuin van de hovenier van het Prinsenhof. Het huis zelf bevindt zich op het zuidelijk gelegen perceel, buiten het plangebied. De tuin wordt weergegeven als een noord-zuid georiënteerde open ruimte die reikt tot aan de Lieve. De westbegrenzing van het plangebied is een muur, de oostelijke grens van het Prinsenhof lijkt eerder een haag voor te stellen. Langsheen de Lieve wordt een muur weergegeven met centraal een doorgang; een pad leidt van het huis van de hovenier naar deze doorgang. Het oostelijke deel van het plangebied valt buiten het plan van Mercx. Hier wordt de term 'Voisinaiges' gebruikt. Sporen van de indeling van de tuin, afvalkuilen e.d.m. kunnen verwacht worden.
- Vanaf vermoedelijk het einde van de 16de eeuw wordt het oostelijke deel van het plangebied bebouwd. Resten van deze bebouwing kunnen bewaard zijn gebleven, evenals (afval)kuilen, waterputten, beerputten en eventueel resten van ambachtelijke activiteiten op de achtererven van deze bewoning.
- De westelijke zone van het plangebied is, door de aanwezigheid van het Prinsenhof, tot in de 17de eeuw onbebouwd gebleven. In de loop van de 18de eeuw en de 19de eeuw wordt ook dit deel van het plangebied stilaan volgebouwd. Ook hiervan kunnen zich restanten binnen het plangebied bevinden.

3° de waardering van de archeologische site:

Het archeologisch onderzoek van het projectgebied kan potentieel leiden tot een belangrijke kenniswinst m.b.t. enerzijds de vroegste perioden (premiddeleeuwen en middeleeuwen) in de stad Gent en de oprichting en evolutie van het latere Prinsenhof. Anderzijds kunnen resten van bewoning inzicht verschaffen omtrent de leefomstandigheden en –gewoontes in de binnenstad van Gent tijdens de middeleeuwen en postmiddeleeuwen.

De aard van de geplande werken ter hoogte van het Prinsenhof 7 bieden een unieke kans om op een goede en veilige manier de bodemopbouw van deze *hotspot* binnen de historische binnenstad te onderzoeken.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet *in situ* bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden. Deze registratie kan gebeuren tijdens het vooropgestelde

archeologisch onderzoek, dat beschreven wordt in het hieropvolgende programma van maatregelen.

4° de impactbepaling:

Binnen de contouren van het plangebied is een archeologische site aanwezig. De geplande werken vormen een bedreiging van het aanwezige archeologisch erfgoed.

4. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren gezien er geen verhoogde verwachting is van bvb. een paleobodem.
- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.
- *Veldkartering* Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing gezien de bebouwing en verharding binnen het plangebied.
- *Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek* Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Proefsleuven en proefputten* Cfr. CGP. 8.6: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

Na afweging van de hierboven vermelde onderzoeksmethodes, wordt geadviseerd om ook deze laatste stap over te slaan en onmiddellijk over te gaan naar een **archeologische opgraving**. Gezien de locatie van het plangebied (deels binnen een beschermde site) en de aard van de geplande werken is het weinig zinvol om een vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Voorafgaand aan de archeologische opgraving moeten de geplande afbraakwerken opgevolgd worden in de vorm van een **werfbegeleiding**.

4.1. AFBAKENING

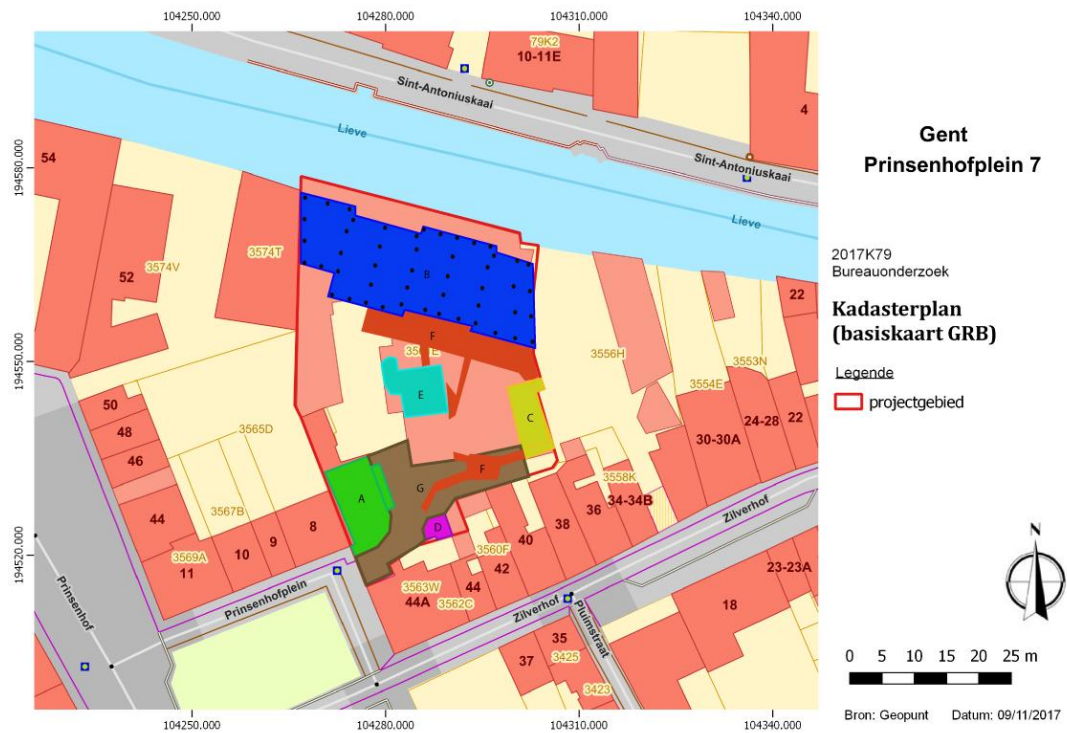
Het advies heeft betrekking op de zones die verstoord worden door de geplande werken:

- **Zone A:** betreft de zone van de uit te diepen kelder en nieuwe vloerplaat ter de hoogte van de woning aan het Prinsenhofplein 7. De zone bevindt zich in het souterrain van het vastgesteld bouwkundig erfgoed. De kelder ligt binnen het areaal van het voormalige Prinsenhof en meer bepaald ter hoogte van de tuin van de hovenier. De zone heeft een oppervlakte van circa 100m² en moet archeologisch opgegraven worden tot op verstoringsdiepte van -15cm (vloerplaat van 15cm). Aan de oostelijke zijde wordt een helling aangelegd. De werken zijn gepland op een oppervlakte van circa 10m². Aan de meest zuidelijke zijde wordt een uitgraving gepland van -1,15m diep onder het maaiveld. Deze helling wordt geleidelijk minder diep uitgegraven naar het noorden. Aan de uiterste oostelijke zijde wordt een betonwand aangelegd. Dit betekent een impact van circa -1,2m onder het maaiveld. Deze zone wordt opgegraven tot op -1,3 (buffer van 10cm). Er moet rekening gehouden worden met de stabiliteit van de westelijk gelegen bestaande gevel. Daarom zal vermoedelijk getrapt gewerkt moeten worden in deze langgerekte put.
- **Zone B:** betreft de zone van de geplande nieuwbouw op palenfundering. Deze zone ligt voor circa 50% binnen het Prinsenhof. Hier kan o.a. de grens van het Prinsenhof verwacht worden alsook bewoningsresten aan de Lieve. De zone heeft een oppervlakte van 487m² en wordt verstoord tot op een diepte van -5cm ten opzichte van het maaiveld en -50cm voor de geplande rioleringswerken. Gezien de lage bezettingsgraad van de geplande palenfundering en de minieme diameter van de palen wordt hier niet geadviseerd om tot de onaangeroerde grond op te graven maar tot op een diepte van -20cm (buffer van 15cm) voor de vloerplaat en -65cm voor wat betreft de

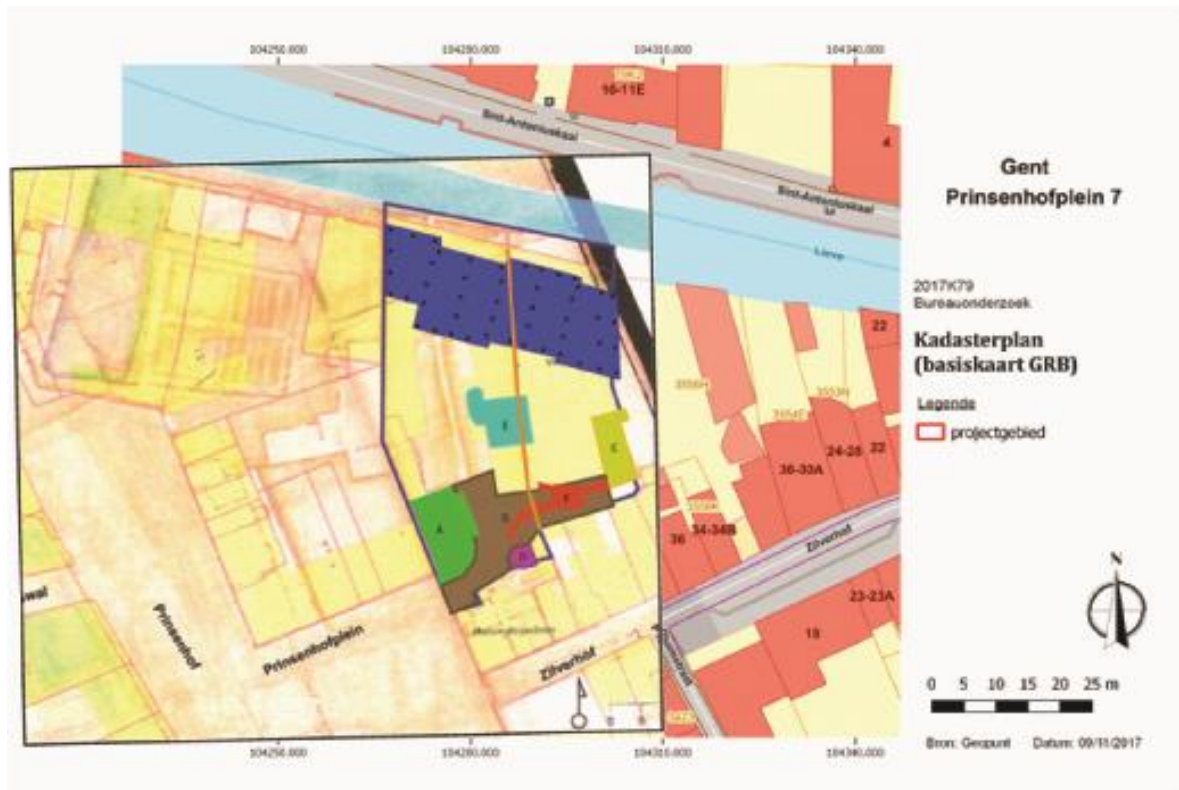
rioleringswerken. Ter hoogte van de geplande rioleringen worden minimum 4 profielputjes aangelegd (minimum 2 aan de zijde van de Lieve) waarbij met tracht (desnoods door middel van boringen) de diepte van de onaangeroerde grond te registreren. Indien er zich waardevolle archeologische structuren binnen de geplande palenzone bevinden dat moeten deze structuren grondig geëvalueerd worden en gezocht worden naar een behoud *in situ*. Indien dit niet mogelijk blijkt moet de structuur geregistreerd worden volgens de Code van Goede Praktijk. In deze zone B moet er voldoende buffer (circa 15cm) aanwezig zijn tussen het eerste archeologische niveau en de diepte van de geplande werken.

- Zone C: zone van het geplande zwembad en nieuwe vloerplaat. De zone ligt buiten het areaal van het voormalige Prinsenhof. Er kunnen zich evenwel resten van (laat)midleeeuwse bebouwing en/of zogenaamde achtererfstructuren binnen deze zone bevinden. Voor de uitgraving van het zwembad (35m²) moet rekening gehouden worden met een uitgravingsdiepte van -1,6m (opgaving tot -1,7m, buffer 10cm). De rest van deze zone wordt tot op een diepte van -10cm (inclusief ophoging van 20cm) verstoord.
- Zone D: de zone ligt op het zuidelijke gedeelte van het plangebied en heeft een oppervlakte van 12m². De zone ligt te noordoosten van het huis van de hovenier, net ten westen van de grens van het Prinsenhof. De impact is hier -50cm voor wat betreft de sleuffunderingen en -30cm voor de nieuwe vloeropbouw.
- Zone E: binnen het te behouden ketelhuis (60m²) wordt de vloer vernieuwd. Gezien de ophoging (+20cm in deze zone) van het terrein wordt hier een impact van -10cm op de bodem verwacht. De zone ligt deels binnen het Prinsenhof, de voormalige grens van het Prinsenhof kan zich ter hoogte van deze zone bevinden.
- Zone F Rioleringswerken: de tracés van de geplande rioleringswerken moeten opgegraven worden, uitgezonderd het westelijke tracé dat binnen het huidige rioleringstracé valt (zie stippellijn op de kaart) en logischerwijs verstoord zal zijn. De zone van het huidige rioleringstracé, geplande septische putten en uit te graven kelder (regenwaterput) kunnen tijdens de werfbegeleiding gecontroleerd/geregistreerd worden, indien dit niet mogelijk is moet dit gebeuren tijdens de fase van de opgraving. De zone van de infiltratieput (indien er geen uitzondering wordt bekomen) wordt opgegraven tot op verstoringsdiepte (-1,6m).
- Zone G Omgevingsaanleg: een groot deel van het plangebied wordt opgehoogd (noordelijke en centrale deel). In het zuiden wordt er echter tot net onder het huidige niveau afgegraven. De impact (-20cm) van de omgevingsaanleg (groenzone en parking) zal hier eventueel aanwezig archeologisch erfgoed verstoren. Het gaat om een zone van

circa 200m². Voor wat betreft de resterende zone van de omgevingsaanleg moet er de nadruk op gelegd worden dat deze aandachtig moet worden opgevolgd tijdens de sloopbegeleiding. Indien er archeologische structuren aan het licht komen tijdens de sloopbegeleiding dan moeten deze ook archeologisch geregistreerd worden en geconfronteerd met de geplande werken (zie 4.3.1.).

Figuur 3 GRB-basiskaart met lokalisatie van de verschillende opgravingszones. (bron: geopunt)

Figuur 4 Projectie van het plan van Merckx (1646) op de GRB-basiskaart en de verschillende opgravingszones. De oranje lijn betreft de grens van het Prinsenhof. (bron: geopunt)

4.2. ONDERZOEKSVRAGEN

De onderzoeksvragen die bij de opgraving minstens dienen beantwoord te worden zijn:

Archeologische opgraving algemeen:

- Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?
- In hoeverre is het plangebied verstoord?
- Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?

- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn er aanwijzingen voor bvb. ambachtelijke activiteiten binnen het plangebied?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de kennis van deze percelen?
- Wat is de aard en datering van het vondstmateriaal?
- Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)? Zijn er verschillen op te merken tussen de verschillende opgravingzones?
- Levert het vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site?
- Is aan het vondstmateriaal informatie te ontleen over de voormalige bewoners/gebruikers van de bebouwing en hun eventueel uitgevoerde activiteit of ambacht?
- Is op grond van deze informatie een uitspraak te doen over de maatschappelijke status van de bewoners?
- Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaanseconomie van deze bewoning?

Bebouwing aan de Lieve:

- Worden er resten van bebouwing/bewoning (Cfr. Braun en Hogenberg) aangetroffen aan de Lieve (zone B)?
- Wat is bewaringstoestand van deze resten en hoe diep bevinden deze zich?
- Kunnen er uitspraken gedaan worden i.v.m. de organisatie van deze woningen?
- Worden oudere achtererfstructuren zoals beerputten of waterputten aangetroffen?

Archeologische opgraving specifiek voor het Prinsenhof:

- Hoe is de bewaringstoestand van de oostelijke grens van het Hof ten Walle? Hoe is deze opgebouwd? Welke materialen werden gebruikt?
- Hoe is de opbouw van de open ruimte (tuin)? Wat is de overeenkomst met het Plan Mercx uit 1646?
- Worden er (bewonings)sporen voorafgaand aan het Prinsenhof aangetroffen?
- Welke kenniswinst en nieuwe inzichten met betrekking tot het Prinsenhof bieden de aangetroffen sporen en structuren?

4.3. METHODE EN STRATEGIE

In overeenstemming met de opdrachtgever moet het archeologisch onderzoek in fases uitgevoerd worden. Als eerste fase wordt een **werfbegeleiding** geadviseerd. Als de sloop van het gebouwenbestand achter de rug is kan de **archeologische opgraving** van start gaan. De erkende archeoloog beslist in samenspraak met de opdrachtgever in welke volgorde de verschillende zones worden opgegraven. **Het is aangewezen op voorhand een realistische planning uit te werken met de opdrachtgever en de aannemers waarin duidelijk het archeologische luik wordt opgenomen.** Dit kan resulteren in een gefaseerde uitvoering van de opgraving. **Indien er tijdens het archeologisch onderzoek waardevolle archeologische sporen en structuren worden aangetroffen dan moet er zoveel mogelijk gestreefd worden naar een behoud *in situ* in overleg met alle betrokkenen.**

4.3.1. WERFBEGELEIDING

De sloop van het bestaande gebouwenbestand wordt begeleid door een archeoloog. Cruciaal is de zone van de voormalige grens van het Prinshof, centraal binnen het plangebied. Ook de zone die niet werd meegenomen bij de vlakdekkende opgraving (zone van de omgevingsaanleg) en het huidige aanwezige rioleringstracé en putten (zie 4.1.) aan de westelijke zijde van het plangebied moeten extra aandachtig opgevolgd worden. De uitvoering van de werfbegeleiding gebeurt volgens de Code Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

De graafwerken gebeuren zowel manueel en/of machinaal. In het laatste geval wordt een tandenloze graafbak gebruikt en worden de graafwerken uitgevoerd, steeds onder toezicht van de veldwerkleider. Er worden geen graafwerken uitgevoerd, die niet gecommuniceerd werden met de veldwerkleider of de erkend archeoloog.

Archeologische structuren die aan het licht komen moeten archeologisch geregistreerd worden. De erkende archeoloog ziet toe dat eventueel bestaand opgaand muurwerk van de grens (zie figuur 2, vermoedelijke grens Prinsenhof) niet ongeregistreerd afgebroken worden en wordt er bekeken om een **behoud *in situ*** te bewerkstelligen.

Funderingen en vloeren onder het huidige loopniveau worden niet verwijderd of op andere manieren gemanipuleerd zonder toestemming van de archeoloog. Hetzelfde geldt voor eventueel aanwezige kelders, citernes of andere ondergrondse structuren, die nu niet gekend zijn en aan het licht zouden komen bij de afbraak. Verder moet op dergelijke manier te werk

worden gegaan dat het vrijgekomen terrein niet of in zeer beperkte mate betreden wordt door zwaar materieel als dumpers en graaf- en breekmachines. Het is aangewezen om rijplaten te gebruiken zodoende eventueel aanwezig archeologische restanten dicht bij het oppervlak niet te beschadigen (zeker bij zone B waar een palenmachine komt te staan).

4.3.2. ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

Voor de geadviseerde zone wordt, omwille van voorgaande argumentatie, een vlakdekkende opgraving als meest geschikte onderzoeksmethode naar voor geschoven. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, zoals opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Uitvoering: De geadviseerde zone wordt gekenmerkt door een **complexe, verticale stratigrafie**. Het vlak wordt aangelegd door een graafmachine met een tandenloze bak, steeds onder toezicht van minstens de veldwerkleider. In zones A, D en E kan eventueel manueel worden afgegraven.

Er dient rekening gehouden te worden met de aanleg van diverse vlakken. Er dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische resten op geringe afstand t.o.v. het 'maaiveld' en net onder dikke puinpakketten. De bemonstering gebeurt in nauw overleg met de specialisten. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd.

Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metal voorwerpen met behulp van een metaaldetector. Wat de vondsten betreft, die in aanmerking komen voor conservatie, wordt de selectie gemaakt door de veldwerkleider, onder begeleiding van de erkend archeoloog. Doel van de conservering is het stabiliseren van kwetsbare vondsten in functie van duurzaam behoud.

Er dienen duidelijke afspraken gemaakt te worden m.b.t. grondverzet. Indien de uitgegraven grond afgevoerd dient te worden, dienen goede afspraken gemaakt te worden voor een efficiënte grondafvoer. Er dient beklemtoond te worden dat het niveau van de grondwatertafel op de locatie hoog is. Het grondwaterpeil bevond zich volgens de opdrachtgever op ca. -1,6m ten opzichte van het oppervlak.

Staalname: Tijdens de opgraving dient een zo volledig mogelijke inzameling en registratie van natuurwetenschappelijke vondsten en een adequate staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek plaats te vinden, die een kwaliteitsvolle basis bieden om een assessment en eventuele verwerking en vervolgonderzoek uit te voeren. Verder dienen ze kwaliteitsvolle analyses aan te leveren die vanuit natuurwetenschappelijke gegevens de archeologische interpretatie

ondersteunen en versterken. De methode dient te voldoen aan de bepalingen van hoofdstuk 20 uit de Code van Goede Praktijk. De methode met betrekking tot de toepassing van conservatie dient te voldoen aan de bepalingen in Deel 4 van de Code van Goede Praktijk. Er dienen stalen genomen te worden die een antwoord kunnen bieden op onderzoeksvragen met betrekking tot het landschap waarin de sporen te situeren waren (onderzoek van pollen, botanische macroresten, ...). Dat kan door bemonstering van bvb. de bodemprofielen. Voor de oudste cultuurlagen dient ook geëvalueerd te worden of staalname voor micromorfologisch onderzoek kan bijdragen aan onze kennis over middeleeuwse en misschien zelfs oudere menselijke activiteiten op het terrein. Bij het maken van deze evaluatie is de aanwezigheid van een aardkundige aangewezen. Staalname spitst zich verder ook toe op de mogelijkheden voor het verfijnen van de datering van de aangetroffen sporen, bijvoorbeeld aan de hand van dendrochronologie. ^{14}C -onderzoek is mogelijk in minder grote mate aangewezen, omdat na ca. 1650 de resultaten weinig betrouwbaar worden. Mogelijk is het wel zinvol voor eventuele oudere fasen. Bij het aantreffen van waterputten, beerputten en/of diepe afvalputten wordt eveneens bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen. Ze worden bemonsterd en gezeefd met het oog op de analyse van het consumptiepatroon. Baksteen- en mortelstalen dienen genomen te worden van elke constructiefase van elk gebouw. Doel van de inzameling van deze stalen is vergelijking toe te laten met andere gebouwen in de regio. Hetzelfde geldt voor natuurstenen bouwmaterialen. Van het natuursteen is het mogelijk de steensoort en de herkomst te bepalen. Gezien er natte contexten aanwezig kunnen zijn, kunnen vondsten in organisch materiaal aangetroffen worden, waarvan het zinvol kan zijn ze te conserveren. Metalen voorwerpen worden ook mogelijk aangetroffen. Hiervoor kan röntgenonderzoek noodzakelijk zijn, om het oorspronkelijke object te kunnen herkennen en ook conservatie is mogelijk aan de orde. Verder wordt mogelijk aardewerk en glas aangetroffen. Of conservatie noodzakelijk of wenselijk is, moet blijken uit het conservatie assessment in het kader van de opgraving.

4.3.3. UITZONDERINGSMODALITEITEN

De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

4.3.4. SCHATTING DUUR EN KOSTEN

Voor de opgraving moet, gezien de bezetting, rekening gehouden worden met een veldwerk van 10 werkdagen. Voor het archeologierapport worden 8 mandagen voorzien, voor het eindrapport 10 mandagen. De termijn voor conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment nog niet in te schatten. Ze zijn afhankelijk van de ingezamelde vondsten en stalen tijdens het veldwerk. De werkelijke duur van de opgraving kan afwijken van de schatting. De schatting is enkel indicatief.

Op basis van de voorziene uitvoeringsmethoden, schatting van de termijn en voorziene inzet van betrokken actoren wordt volgende raming van de kosten vooropgesteld:

- Veldwerk: 40 mandagen aan dagprijs archeoloog
- Archeologierapport en eindrapport: 16000 euro
- De kostprijs van conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment nog niet in te schatten. Deze is afhankelijk van de ingezamelde vondsten en stalen tijdens het veldwerk. Er kan uitgegaan worden van een kostprijs die maximaal zal liggen rond 7500euro.

4.3.5. COMPETENTIES

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Gent in het bijzonder.
- Het projectteam wordt bijgestaan door een aardkundige die de profielen in de proefputten bestudeert en interpreteert. De aardkundige ondersteunt vervolgens ook de

archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

- Bij natuurwetenschappelijk onderzoek worden minstens de natuurwetenschapper en de veldwerkleider ingezet. Bij het assessment bij opgravingen worden minstens de erkende archeoloog en de veldwerkleider ingezet. De materiaaldeskundige, natuurwetenschapper, fysisch antropoloog en conservator worden betrokken indien de situaties zich voordoen waar zij voor verantwoordelijk zijn of in gespecialiseerd zijn. Bij de rapportering over de opgraving worden minstens de erkende archeoloog en de veldwerkleider ingezet. Bij de conservatie en langdurige bewaring worden minstens de conservator, de veldwerkleider en de erkende archeoloog ingezet.

4.3.6. RISICOFACTOREN

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

4.3.7. VONDSTEN

Met betrekking tot het bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble dat het resultaat is van de archeologische opgraving wordt een overdracht voorgesteld aan het depot van de Gentse Stadsarcheologie 'De Zwarte Doos' (Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gent)

Voor een groot deel van de archeologische vondsten wordt verwacht dat bijkomende conservatie hoogstwaarschijnlijk niet aangewezen is op basis van de goede bewaringstoestand. Bij langdurige bewaring dienen vooral schommelingen in temperatuur en relatieve luchtvochtigheid vermeden te worden door bewaring in een geschikte omgeving.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1 Vereenvoudigde weergave (zones) van de geplande werken (bron: geopunt en opdrachtgever).....	3
Figuur 2 Vereenvoudigde weergave rioleringswerken en verwachte zone van impact omgevingswerken. (bron: geopunt en opdrachtgever)	4
Figuur 3 GRB-basiskaart met lokalisatie van de verschillende opgravingszones. (bron: geopunt)	10
Figuur 4 Projectie van het plan van Merckx (1646) op de GRB-basiskaart en de verschillende opgravingszones. De oranje lijn betreft de grens van het Prinsenhof. (bron: geopunt	11